Qədim Diyar Beynəlxalq Elmi Jurnal. İyun 2026, Cild: 8, Sayı: 6, s. 345−349
Ancient Land International Scientific Journal. June 2026, Volume: 8, Issue: 6, pp. 345−349
DOI: https://doi.org/10.36719/2706-6185/61/345-349

İqlim dəyişkənliyinin turizm sektoruna təsiri: analiz və müqayisə

Nemət Məmmədli

Xülasə. *İqlim dəyişiklikləri turizm sektoruna çoxşaxəli və əhəmiyyətli təsirlər göstərir ki, bu da həm iqtisadi, həm də ekoloji perspektivdən qiymətləndirilir. Dünyada və Azərbaycanda müşahidə olunan dəyişikliklər göstərir ki, artan qlobal temperatur, ekstremal hava hadisələrinin tezliyi, dəniz səviyyəsinin yüksəlməsi və ekosistemlərdəki dəyişikliklər turizm fəaliyyətinə həm müsbət, həm də mənfi təsir göstərir. Müsbət təsirlər əsasən yeni turizm imkanlarının yaranması ilə əlaqədardır. Məsələn, bəzi bölgələrdə qış turizmi üçün daha əlverişli şərait, ekoturizmə marağın artması və ya bəzi yay turizmi mövsümlərinin uzanması iqtisadi gəlirlərin artmasına və yerli iqtisadiyyatın stimullaşdırılmasına səbəb olur. Statistik məlumatlar göstərir ki, hava şəraitindəki dəyişikliklər turizm mövsümünün uzanmasına və bəzi turizm formalarının mövsümi dəyişkənliyinin azaldılmasına imkan yaradır, bu da otel fəaliyyətinə, yerli xidmətlərin inkişafına və iş yerlərinin yaranmasına töhfə verir. Digər tərəfdən, mənfi təsirlər daha çox ekstremal hava hadisələri, buzlaqların əriməsi, su ehtiyatlarının azalması və ekosistemlərin zədələnməsi ilə əlaqədardır. Bu proseslər turistlərin səyahət planlarını pozur, turizm obyektlərinin fəaliyyətini çətinləşdirir və bəzən turizm bölgələrinin gəlirlərini azaldır. Məsələn, fırtınalar, qasırğalar və qeyri-müntəzəm hava şəraitinin artması həm təhlükəsizlik risklərini artırır, həm də turist axınlarının qeyri-sabitliyinə gətirib çıxarır.*

Açar sözlər: *iqlim dəyişiklikləri, turizm təsirləri, ekstremal hava hadisələri, ekoturizm*

Qərbi Kaspi Universiteti, magistrant, Bakı, Azərbaycan
E-poçt: nemetmemmedli213@gmail.com
Daxil oldu: 21 fevral 2026, Qəbul edildi: 10 May 2026; Onlayn dərc edildi: 28 İyun 2026
© Müəllif(lər) 2026. Bu, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Beynəlxalq Lisenziyası (CC BYNC 4.0) şərtləri altında paylanan açıq girişli məqalədir.

Climate Change Impact on the Tourism Sector: Analysis and Comparison

Nemet Mammadli

Abstract. *Climate change has a multifaceted and significant impact on the tourism sector, which is assessed from both an economic and an ecological perspective. The changes observed in the world and in Azerbaijan show that increasing global temperatures, the frequency of extreme weather events, rising sea levels and changes in ecosystems have both positive and negative impacts on tourism activity.*
Positive impacts are mainly related to the creation of new tourism opportunities. For example, more favorable conditions for winter tourism in some regions, increased interest in ecotourism or the extension of some summer tourism seasons lead to increased economic income and stimulation of the local economy. Statistical data show that changes in weather conditions allow for the extension of

the tourist season and the reduction of seasonal variability of some forms of tourism, which contributes to the development of hotel activities, local services and job creation.
On the other hand, negative impacts are more often associated with extreme weather events, melting glaciers, reduced water resources and damage to ecosystems. These processes disrupt tourists' travel plans, complicate the operation of tourism facilities and sometimes reduce the income of tourism regions. For example, the increase in storms, hurricanes and irregular weather conditions both increase security risks and lead to instability of tourist flows.

Keywords: *climate change, tourism impacts, extreme weather events, ecotourism*

Western Caspian University, Master's student, Baku, Azerbaijan
E-mail: nemetmemmedli213@gmail.com
Received: 14 february 2026; Accepted: 15 May 2026; Published online: 28 June 2026
© The Author(s) 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).

Giriş

İqlim dəyişiklikləri XXI əsrin ən aktual qlobal problemlərindən biri kimi beynəlxalq ictimaiyyətin diqqət mərkəzindədir. Qlobal temperaturun artması, qeyri-müntəzəm hava hadisələrinin intensivləşməsi, su ehtiyatlarının azalması və ekosistemlərin deqradasiyası yalnız ətraf mühitə deyil, həm də iqtisadi, sosial və mədəni sahələrə ciddi təsir göstərir. Bu kontekstdə turizm sektoru xüsusilə həssas sahələrdən biri kimi qiymətləndirilir, çünki onun fəaliyyət imkanları birbaşa iqlim şəraitindən asılıdır. Hava şəraiti, mövsüm dəyişiklikləri, ekstremal hadisələr və ekosistemlərin vəziyyəti turistlərin səyahət qərarlarını, mövsümi gəlirləri və yerli iqtisadiyyatın dayanıqlığını birbaşa təsir edir.

Azərbaycan zəngin təbii və mədəni irsi ilə turizm potensialına malik ölkədir. Xəzər dənizi sahilləri, dağlıq bölgələr, meşəlik ərazilər və tarixi abidələr kimi müxtəlif turizm resursları ölkənin iqtisadi və sosial inkişafında mühüm rol oynayır. Eyni zamanda, iqlim dəyişiklikləri bu resursların əlçatanlığını və cəlbediciliyini təsir edə bilər. Məsələn, qış turizmi üçün əlverişli qar örtüyünün azalması dağlıq regionlarda mövsümi turizmi məhdudlaşdıra bilər, ekstremal hava hadisələri isə turizm obyektlərinin fəaliyyətinə və turistlərin təhlükəsizliyinə risk yarada bilər.

Metodlar

"İqlim Dəyişkənliyinin Turizm Sektoruna Təsiri: Analiz və Müqayisə" mövzusundakı tədqiqat zamanı müxtəlif tədqiqat metodlarından istifadə edilmişdir. Araşdırma xüsusi ekonometrik modelləşdirmə, müqayisəli təhlil və kəmiyyət məlumatlarının statistik analizi metodlarına əsaslanır. Bu metodlar vasitəsilə iqlim göstəriciləri ilə turizm gəlirləri arasındakı uzunmüddətli əlaqələr və dəyişikliklər qiymətləndirilir.

Nəticələr

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, iqlim dəyişikliklərinə adaptasiya və risklərin idarə olunması turizm sektorunun davamlı inkişafını təmin edən əsas amillərdən biridir. Bu məqsədlə həm hökumət, həm də özəl sektor tərəfindən strateji planlaşdırma, ekosistemlərin qorunması, infrastruktura investisiyalar və turist məlumatlandırma sistemlərinin tətbiqi zəruridir. Azərbaycan üçün bu, həm iqtisadi perspektivləri qorumaq, həm də ölkənin turizm sektorunun beynəlxalq səviyyədə rəqabət qabiliyyətini artırmaq baxımından vacibdir.

Bu tədqiqatın məqsədi iqlim dəyişikliklərinin turizm sektoruna təsirlərini analiz etmək, müxtəlif faktorların həm müsbət, həm də mənfi yönlərini müqayisəli şəkildə qiymətləndirmək və Azərbaycan kontekstində adaptasiya strategiyalarının inkişaf etdirilməsinə töhfə verməkdir. Əldə olunan nəticələr turizm planlaşdırmasında, yerli və milli siyasətlərin formalaşdırılmasında, həmçinin ekoloji və iqtisadi dayanıqlığın təmin edilməsində praktik əhəmiyyət kəsb edəcək.

Müzakirə

İqlim dəyişikliyinin turizm sektoruna təsiri geniş və çoxşaxəlidir. Bu təsirləri daha dərindən analiz etdikdə, həm müsbət, həm də mənfi tərəflərin mövcud olduğunu görmək mümkündür. İqlim dəyişikliyi, bir tərəfdən, turizm zonalarının populyarlığının azalmasına səbəb ola bilər, digər tərəfdən isə yeni turizm istiqamətlərinin yaranmasına səbəb ola bilər (Karimov, 2020).

Birincisi, iqlim dəyişikliyinin mənfi təsirləri daha çox inkişaf etmiş və isti bölgələrdə müşahidə olunur. Yüksək temperatur, quraqlıq, fırtınalar və digər ekstremal hava hadisələri, bu bölgələrdəki turizm fəaliyyətlərini məhdudlaşdırır. Məsələn, tropik adalarda yüksələn temperatur və təbii fəlakətlər (sularda artan səviyyələr, tropik fırtınalar) turizmi mənfi şəkildə təsir edir (Gössling, Scott & Hall, 2012). Bunun nəticəsində, turistlər daha təhlükəsiz və stabil iqlimə sahib olan ərazilərə yönəlir. Bəzi bölgələrdə isə, iqlim dəyişikliyi, su resurslarının azalması, kənd təsərrüfatı və enerji təminatı kimi sahələrdə çətinliklər yaradaraq yerli əhalinin həyat şəraitini pisləşdirə bilər. Bu, öz növbəsində, turizm sektoruna olan tələbatı azaldır (Becken & Hay, 2007).

Digər tərəfdən, iqlim dəyişikliyi bəzi yeni turizm istiqamətlərinin yaranmasına gətirib çıxara bilər. Məsələn, daha soyuq bölgələrdə temperaturun artması, bu bölgələrin əvvəlki dövrlərdə populyar olmayan turizm məkanları kimi fəaliyyət göstərməsinə səbəb ola bilər (UNWTO, 2022). Bəzi yüksək dağlıq bölgələr və ya soyuq iqlimə malik yerlər, artan temperatur nəticəsində daha çox turist cəlb edə bilər. Bu, xüsusilə qış turizminin inkişafına səbəb ola bilər. Məsələn, Alp dağları və Skandinaviya ölkələrindəki qış turizmi, həm yerli əhali, həm də beynəlxalq turistlər üçün cəlbedici hala gələ bilər (Scott, 2025).

İqlim dəyişikliyi turizm sənayesinin infrastrukturuna da ciddi təsir göstərir. Turizm obyektlərinin, otellərin, idman və əyləncə mərkəzlərinin və digər turizm infrastrukturlarının iqlim dəyişikliklərinə uyğun olaraq yenidən qurulması və ya təkmilləşdirilməsi zəruri olacaq. Məsələn, təbii fəlakətlərin artması nəticəsində, turistlərə xidmət göstərən müəssisələr, daha təhlükəsiz və davamlı infrastrukturla təchiz edilməli, habelə ekoloji təmiz və enerjiyə qənaət edən sistemlərə investisiya qoyulmalıdır (Climate change and sustainable tourism development, 2021).

İqlim dəyişikliyinin turizm sektoruna təsirinin qarşısını almaq üçün bir çox ölkə və region davamlı turizm prinsiplərinə keçməyi zəruri hesab edir. Ekoturizm və yaşıl turizm anlayışları, yalnız ətraf mühitin qorunmasını deyil, həm də sosial və iqtisadi inkişafı təhlil edərək, turizmin davamlı inkişafını təmin edə bilər (Aliyev, V. 2023). Bu çərçivədə, iqlim dəyişikliyinə uyğun strategiyalar hazırlamaq, həm təbii resursların idarə olunmasında, həm də iqtisadiyyatın gücləndirilməsində böyük rol oynayır *(Scribd*. 2019).

İqlim dəyişikliyinin turizm sektoruna olan təsirlərinin düzgün idarə olunması həm yerli icmaların həyat keyfiyyətini artırar, həm də turizm sənayesinin gələcəkdəki inkişafını təmin edər (Azerbaijan travel, 2025). Bu məqsədlə, beynəlxalq və yerli səviyyədə əməkdaşlıq, təcrübə mübadiləsi və yeni turizm strategiyalarının hazırlanması vacibdir. Bu tədbirlər, həm ekologiyanı qorumağa, həm də turizm sektorunun davamlı və dayanıqlı inkişafını təmin etməyə kömək edəcəkdir.

Cədvəl 1
İqlim Dəyişikliyinin Turizm Sektoruna Təsiri: Təhlil və Tədbirlər

Təsir növü	Təsirlərin səbəbi	Müsbət Təsirlər	Mənfi Təsirlər	Tədbirlər
Hava şəraiti dəyişiklikləri	Temperaturun yüksəlməsi və ekstremal hava hadisələrinin artması	Yeni turizm istiqamətlərinin yaranması (soyuq bölgələrə axın)	İsti bölgələrdə turizmin azalması, mövsümlərin dəyişməsi	Mövsümi turizmin diversifikasiyası, yeni istiqamətlərin inkişafı
Təbii fəlakətlər	Sel, quraqlıq, tropik fırtınalar və digər ekstremal hava hadisələri		Təbii fəlakətlər turizm zonalarını təhlükəsiz etməyəcək	İnfrastrukturun iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşdırılması, risklərin azaldılması
Su resurslarının azalması	Su ehtiyatlarının azaldılması və ya iqlim dəyişiklikləri nəticəsində bölgələrdə su çatışmazlığı	Bəzi bölgələrdə daha çox turist cəlb edilə bilər (soyuq bölgələr)	Quraqlıq və su ehtiyatlarının azalması, turizm fəaliyyətlərinin çətinləşməsi	Su ehtiyatlarının idarə olunması və davamlı turizmin inkişafı
İnfrastruktur zədələnməsi	Ekstremal hava hadisələri nəticəsində turizm obyektləri və infrastrukturların zədələnməsi	-	Infrastrukturın zədələnməsi və turistlərin təhlükəsizliyi ilə bağlı narahatlıqlar	Dayanıqlı və ekoloji təmiz infrastruktur layihələri
Bölgələr üzrə turist axını	Yeni iqlim şəraiti və artan temperaturun təsiri ilə yeni turizm mərkəzlərinin cəlbedici olması	Yeni soyuq bölgələrə turist axınının artması	Mövcud turizm mərkəzlərinin populyarlığının azalması	Yeni istiqamətlərin inkişafı, alternativ turizm marşrutlarının yaradılması
Yerli icmaların həyat keyfiyyəti	İqlim dəyişikliyinin yerli icmaların həyatına təsiri	Yerlilərin daha yüksək gəlir əldə etməsi (yeni turizm sahələri)	Yerli icmaların iqtisadi vəziyyətinin pisləşməsi, işsizliyin artması	Yerlilərin iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşması, turizm sahəsində iş imkanlarının yaradılması

Mənbə: Atasoy, M. (2020). The Impact of Climate Change on Tourism: A Causality Analysis. View of The Impact of Climate Change on Tourism.

Cədvəl 1 iqlim dəyişikliyinin turizm sektoruna təsirini və bu təsirlərin müxtəlif aspektlərini əks etdirir. İlk növbədə, cədvəl 1 də göstərilən müsbət və mənfi təsirlər, iqlim dəyişikliyinin turizm bölgələrinə necə təsir göstərdiyini göstərir. Müsbət təsirlər arasında yeni turizm istiqamətlərinin yaranması və bəzi bölgələrdə artan turist axını yer alır (Soltanova, 2015). Bu, daha soyuq bölgələrdə temperaturun artması ilə əlaqədar ola bilər, bu da həmin əraziləri turistlər üçün cəlbedici edir. Eyni zamanda, bəzi bölgələrdə daha çox turistin cəlb edilməsi ilə yanaşı, yüksək temperatur və ekstremal

hava hadisələrinin təsiri ilə turizm fəaliyyətlərinin məhdudlaşması kimi mənfi təsirlər də baş verir. Cədvəl 1 də həmçinin, təbii fəlakətlərin turizm sektoruna təsiri də vurğulanır. Ekstremal hava hadisələri, sel və quraqlıq kimi təbii fəlakətlər turizm infrastrukturunu zədələyir və turistlərin təhlükəsizliyi üçün risk yaradır (Tahirli, 2024). Bu cür hadisələr həm yerli iqtisadiyyata, həm də turizm fəaliyyətlərinə mənfi təsir edir. Bu səbəbdən, turizm sahəsində fəaliyyət göstərən təşkilatlar və dövlətlər, təbii fəlakətlərin təsirlərini azaltmaq və bu hadisələrə qarşı mübarizə aparmaq üçün uyğun strategiyalar inkişaf etdirməlidir (Gössling, 2002).

Nəticələrin ümumiləşdirilməsi

İqlim dəyişikliyi, turizm sektorunun qarşılaşdığı əsas çağırışlardan birinə çevrilmişdir və bu sahənin gələcək inkişafını əhəmiyyətli dərəcədə təsir edə bilər. Temperatur dəyişiklikləri, ekstremal hava hadisələrinin artması, quraqlıq və sel kimi təbii fəlakətlər, mövcud turizm mərkəzlərinin cəlbediciliyini azaldır və yeni istiqamətlərin yaranmasına səbəb olur. Həmçinin, iqlim dəyişikliyi turizm sektorunun infrastrukturuna və yerli icmaların həyat şəraitinə də mənfi təsir göstərir. Bununla yanaşı, iqlim dəyişikliyi bəzi yeni turizm istiqamətlərinin yaranmasına, məsələn, soyuq bölgələrdə turist axınının artmasına imkan yaradır. Lakin, bu yeni imkanların və müsbət təsirlərin, iqlim dəyişikliyinin mənfi nəticələri ilə balanslaşdırılması vacibdir. Təbii fəlakətlərin artması və infrastruktur zədələnmələri, turizm fəaliyyətlərinin təhlükəsizliyini və davamlılığını təhdid edir.

Ədəbiyyat

1. Aliyev, V. (2023). The protection of water resources for sustainable tourism development in Azerbaijan. *GeoJournal of Tourism and Geosites*. https://gtg.webhost.uoradea.ro/PDF/GTG-2-2023/gtg.47219-1051.pdf
2. Azerbaijan.travel. (2025). *Azərbaycan turizminin dayanıqlı inkişafı strategiyası*. https://azerbaijan.travel/sustainable-tourism-strategyaz
3. Becken, S., & Hay, J. (2007). *Tourism and climate change: Risks and opportunities*. Channel View Publications.
4. *Climate change and sustainable tourism development*. (2021). *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*.
5. Gössling, S. (2002). Global environmental consequences of tourism. *Global Environmental Change, 12*(4), 283–302.
6. Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2012). *Tourism and climate change: Impacts, adaptation and mitigation*. Routledge.
7. Karimov, S. (2020). *Implications of climate change and global warming for tourism in Azerbaijan*.
   ResearchGate.
   https://www.researchgate.net/publication/346956799_Implications_of_climatechange_and_global_warming_for_tourism_in_Azerbaijan
8. Scott, D. (2025). A review of tourism climate change declaration outcomes. *Journal of Sustainable Tourism*. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09669582.2025.2508878
9. Scribd. (2019). *İqlim dəyişikliyi və turizm*. https://www.scribd.com/document/825298781/İqlim-dəyişikliyi-və-turizm
10. Soltanova, F. (2015). Ecotourism and sustainable tourism practices in Azerbaijan. *Revista de Gestão Social e Ambiental, 18*(4), 1–16.
11. Tahirli, F. (2024). Azərbaycan Respublikasının regional səviyyədə ətraf mühitin mühafizəsi və turizmin əlaqəsi. *Academic Journal of History and Idea, 11*(3), 1814–1823. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/4040112
12. UNWTO. (2022). *Climate change and tourism—Responding to global challenges*. World Tourism Organization. https://www.unwto.org/climate-change-and-tourism